

DRÓB OZDOBNY

Kogucik, czy kurka?

Zapewne większość z nas kojarzy zabawę z dzieciństwa „Kogucik, czy kurka?” (fot.1). Aby odpowiedzieć na to pytanie należy sięgnąć po źdźbło trawy wraz z kwiatostanem. Następnie jedną ręką należy przytrzymać łodygę, a palce drugiej ręki zacisnąć i ściągnąć ze źdźbła cały kwiatostan. Jeżeli zdjęte kłoski uformują się w zwarty kształt kuli, to wtedy otrzymujemy kurkę, gdy zaś jedne kłoski wystają ponad drugie to mamy kogucika. Zabawę wygrywa ten, kto zgadnie co się pojawi po ściągnięciu kłosek – kogucik, czy kurka? Ale czy z dziecinną łatwością można rozróżnić płęć u jednodniowych piskląt? Sprawa na pierwszy rzut oka nie wydaje się prosta, ale wieloletnie badania naukowców pozwoliły na opracowanie metod, które umożliwiają rozróżnienie płci u piskląt, a tym samym ułatwienie organizacji chowu i hodowli kur.

Historia powstania ras autoseksingowych

U kur wyróżnia się niewiele ras autoseksingowych tzn. takich u których można rozróżnić płęć piskląt zaraz po wykluciu po kolorze puchu. Pierwszą rasą autoseksingową

były kury cambar (fot. 2), która została wytworzona w 1929 roku przez Punnetta i Pease’a. Następnie, bo w roku 1940 wytworzono rasę legbar (fot. 3) (rasy plymouth rock x leghorn kuropatwiany), a w 1941 roku Oklabar (rhode island red x plymouth rock). Poza tymi powstały jeszcze buffbar, brussbar, dorbar i inne, do wytworzenia których wykorzystano koguty rasy plymouth rock. Wyżej wymienio-

ne rasy mają wspólną cechę w nazwach, czyli człon „-bar” dla podkreślenia genu, który odpowiedzialny jest za płciowocność piskląt. Koguty rasy plymouth rock posiadają w swoim genomie dwa geny sprzężone z płcią, które są istotne pod kątem wytworzenia ras kur autoseksingowych. Mowa o genach **bar** i **silver** (dziedziczą się w typie pisum). Dominujący allel (**B**) hamuje odkładanie się mela-

niny co skutkuje pojawieniem się białych prążków na piórach (tzw. jastrzębiatość). Z kolei jego recesywny odpowiednik (**b**) powoduje jastrzębiatość na piórach kur. W przypadku allelu dominującego silver (**S**) jest on odpowiedzialny za srebrzystość, zaś jego odmiana recesywna (**s**) za złocistość. Należy tutaj wspomnieć, że wszystkie ptaki posiadają geny odpowiedzialne za wystąpienie tych barw, jednak ich ekspresja może być ograniczona u ptaków jednolicie białych i czarnych, jeżeli posiadają dominujący allel **E**, który warunkuje wystąpienie barwy na całym ciele. W celu otrzymania piskląt płciowocnych należy zastosować odpowiednie kojarzenia:

- ♂ rhode island red (ss)
- × ♀ sussex (S);
- ♂ new hampshire (ss)
- × ♀ sussex (S);
- ♂ zielononóżka kuropatwiana (ss)
- × ♀ sussex (S).

W wyniku tego kojarzenia piskląta płci męskiej będą miały charakterystyczny jasny kolor puchu, a płci żeńskiej będą w kolorze brunatnym. Wykorzystany do kojarzeń kogut powinien być zawsze recesywną homozygotą, a kura musi posiadać gen dominujący srebrzystość (S). Różniące się barwą puchu piskląta można również

uzyskać poprzez kojarzenie:

- ♂ new hampshire lub rhode island red (bb)
- × ♀ plymouth rock jastrzębiaty/pręgowany(B).

Dodatkowo kojarząc:

- ♂ rhode island red (bb)
- × ♀ plymouth rock (B)

uzyskamy potomstwo o charakterystycznym kolorze puchu – samce o czarnym z jasną plamką na głowie, zaś samice będą charakteryzowały się czarnym kolorem puchu.

Płęć piskląt kur innych ras można również rozróżnić na podstawie koloru puchu. U kurek obserwuje się plamki i kreski w kolorze brązowym lub w ciemnych odcieniach. Kogutki zazwyczaj są białe lub w odcieniach koloru żółtego. Kogutki rasy rhode island red, czy new hampshire o brunatnym puchu można rozpoznać po rozjaśnieniu barwy skrzydeł – kogutki mają w zgięciu skrzydła jasną plamkę. W przypadku piskląt plymouth rock (fot. 4) kogutki charakteryzują się żółtymi plamkami na głowie, dziobami i skokami w przeciwieństwie do kurek, u których obserwuje słabiej widoczne zażółcenie na głowie – dominuje czarny kolor puchu, z ciemniejszymi dziobem i skokami.

Fot. 1. Kogucik, czy kurka? (zapytaj.onet.pl)

kontynuacja na stronie 4 →

kontynuacja z poprzedniej strony Kogucik, czy kurka?

POLBAR - polska rasa autoseksingowa

W rodzimych zasobach genetycznych posiadamy polską rasę autoseksingową kur, a do jej wytworzenia wykorzystano rodzimą zielononózkę kuropatwianą i koguty plymouth rock. Za wytworzenie rasy polbar (nazwa nawiązuje do rodzimej polskiej rasy kur, a człon „-bar” do wprowadzonego genu) (fot. 5) odpowiedzialna jest prof. Laura Kaufman (1889-1972). Płeć u kur rasy polbar można ustalić na podstawie koloru puchu zaraz po wykluciu. Kurki charakteryzują się ciemnym puchem o wzorze dla piskląt kur kuropatwianych, a przy nietypowej barwie puchu cechą wyróżniającą kurki od kogutków jest występowanie ciemnej kreski w przedłużeniu zewnętrznego kąta oka. Kogutki zaś charakteryzują się puchem o barwie kremowej lub żółtej z ewentualnie występującym jasnym szarym pasem przez grzbiet (fot. 6). Z wiekiem, gdy dymorfizm płciowy młodych kur nie jest jeszcze mocno zaznaczony można z łatwością odróżnić kogutki od kurek odnosząc się do ww. cech dla kur autoseksingowych polbar (fot. 7).

Autoseksing w hodowli kur ozdobnych

W hodowli kur ozdobnych autoseksing jest również znany i szeroko wykorzystywany przez hodowców amatorów. Tu funkcjonują dwie barwy determinowane genem znajdującym się w allelu B. Barwa jastrzębiata, potocznie zwaną pręgowaną oraz krogulcza. Obydwie barwy fenotypowo są do siebie bardzo podobne i niejednokrotnie trudne do odróżnienia przez niewprawionego pasjonata kur, a ich wystąpienie zależy od szybkości blokowania wydzielania melaniny do piór. Jest to kwestia zależna od rasy, z którą związany jest sam wygląd piór. Dla przykła-

du, im pióro rośnie szybciej i jest szersze, tym wizualnie pręgowanie będzie bardziej rozproszone, a im pióro rośnie wolniej i jest węższe, tym pręgowanie jest bardziej wyostrome i regularne. Do ras o wręcz perfekcyjnym pręgowaniu należy wspomniany wyżej plymouth rock (choć warto podkreślić, że ptaki hodowane do wystaw z pewnością charakteryzują się lepszym pręgowaniem niż osobniki wykorzystywane do tworzenia piskląt autoseksingowych), wyandotty czy dominikańskie. Tak więc wygląd tych rysunków zależy od ilości czarnego barwnika odłożonego w piórach i szybkości wzrostu piór. Warto w tym kontekście wspomnieć, że gen jastrzębiatości jest dość „trudny” w hodowli, chociażby dlatego, że jest powiązany z wieloma modyfikatorami, takimi które na przykład nadają połysk na czarnych prążkach. Zielony połysk jest cechą wymaganą w krajach europejskich i w Wielkiej Brytanii, a jest na przykład dużą wadą w standardzie australijskim.

Barwy krogulcza i pręgowana znalazły zastosowanie jako komponent do tworzenia ogromu innych barw autoseksingowych wśród kur ozdobnych takich jak wielobarwne/płcioznaczone barwne, będące efektem najczęściej krzyżowania barwy krogulczej ze złotoszyją bądź kuropatwianą. Taka kombinacja występuje u ras takich jak niemiecka bielefeldzka, karzełki holenderskie, bojowce nowoangielskie miniaturowe (fot. 8) i wielu innych. Ponadto występują czerwone o podkładzie pręgowanym, srebrne krogulcze, złote krogulcze (np. u wyandott czy maransów), żółte krogulcze (np. kochin miniaturowy) oraz szereg innych kombinacji.

Z pewnością hodowla ptaków rasowych, autoseksingowych jest nie lada wyzwaniem, ponieważ wiąże się z dużą nieregularnością pręgowania, połysku, czy odcieni kolorów występujących w odmianach barwnych o podkładzie pręgowanym/krogulczym. Mimo to jest zajęciem pasjonującym, a ptaki autoseksingowe zyskują wielu zwo-

Fot. 2. Kury rasy cambar (cambarchickens.wixsite.com)

Fot. 3. Kogut rasy legbar (aviculture-europe.nl)

Fot. 4.

U piskląt barred plymouth rock płeć można rozpoznać m.in. na podstawie żółtej plamki na głowie (na zdjęciu – kurka).

Fot. 4. Kurka rasy plymouth rock jastrzębiaty/pręgowany (thehappychickcoop.com).

Fot. 5.

Fot. 6.

Fot. 5. Kogut i kura rasy polbar (Gryzińska i in., 2014).

Fot. 6. Pisklęta rasy polbar - od lewej kogucik i kurka (wz.izoo.krakow.pl)

lenników, dla których możliwość odróżnienia płci piskląt tuż po wykluciu jest dużym atutem.

Kolejną metodą pozwalającą na odróżnienie jednodniowych kurek od kogutów nie tylko u kur ras autoseksingowych jest porównywanie długości piórek w skrzydłach. U piskląt na końcach skrzydeł można obserwować zaczątki rozwijających się lotek. Na podstawie zróżnicowania wielkości lotek I i II rzędu można odróżnić samca od samicy. U kurek lotki te są naprzemiennie długie i krótkie, zaś u kogutków będą zawsze tej samej długości (fot. 9). Najbardziej istotnym elementem w tej metodzie jest ocena tuż po wykluciu (do jednego dnia od wyklucia), ponieważ różnice w rozmiarze lotek zacierają się co uniemożliwia rozpoznania płci u starszych kurek.

Rozpoznawanie płci

Płeć u jednodniowych piskląt na skalę towarową rozpoznają sekserzy. W tym przypadku rozpoznawanie płci nie jest proste. Wymaga ona od seksera wielu godzin pracy i doświadczenia. W najprostszym przypadku obecność niewielkiej wypukłości wystającej spod fałdu błony śluzowej stępu przy wykorzystaniu niewielkiego nacisku ze strony seksera

Fot. 7. 14-dniowe kurczęta polbar - po lewej stronie kogutek, po prawej kurka (Gryzińska i in. 2014)

wskazuje na samca. Może wydawać się to proste, ale wypukłość ta jest tak mała, że może być niewidoczna dla niewprawionego oka. Dodatkowo dochodzą cechy związane z indywidualnym ukształtowaniem narządów płciowych, które mogą komplikować rozpoznawanie płci u jednodniowych piskląt.

Płeć jednodniowych piskląt można określić wykorzystując różne sposoby. Opisane tu metody wymagają doświadczenia hodowcy, czy to pod względem prowadzenia odpowiednich kobjarzeń w celu

otrzymania piskląt autoseksingowych, czy sprawnego oka chcąc rozpoznać płeć kurek choćby po zróżnicowaniu zaczątków lotek. Niemniej umiejętność ta na pewno pozwoli na poprawę organizacji chowu i hodowli kur.

tekst i zdjęcia:

Damian Bień
Monika Łukasiewicz
Monika Michalczyk
Arkadiusz Matuszewski
Wojciech Wójcik
Katedra Hodowli Zwierząt
SGGW w Warszawie

Fot. 8. Różnice w ubarwieniu u piskląt bojowca nowoangielskiego miniaturowego odmiany wielobarwnej (ang. crele). Po lewej kurka, po prawej kogut (zdjęcia autorów)

Fot. 9. Na podstawie różnicy w długości zaczątków lotek można określić płeć piskląt - od lewej kogutek i kurka (pinterest.com)